

LUCIJA LJUBIĆ

Istarski sanjari

BORIS SENKER

Istarska prikazanja

Leykam international, Zagreb, 2023.

U svojoj novoj knjizi dramskih tekstova Boris Senker tematski se ponovno vraća Puli i Istri, motivima koji su kontinuirano nadahnuće njegova dramskog rukopisa. Riječ je o Senkerovu, kako ga je uvjetno nazvao, južnom zavičaju. Ima on i sjeverni zavičaj, kojemu je posvetio također opsežan dio svojega dramskog opusa. Bez obzira na to, dramatičar Senker oba je svoja zavičaja izmislio: sjeverni i južni, kontinen-

talni i morski, i protegnuo ih je preko svih postojećih administrativnih granica, poigravajući se granicama zbilje i fikcije, pričajući i prepričavajući i veliku i osobnu povijest, proizvoljno ih miješajući i reinterpretirajući.

Za ovu je knjigu možda važnije to što ponovno piše o Puli i Istri, kao što je učinio 1998., napisavši dramski

tekst *Pulisej* koji je režirao Puljanin i redatelj Robert Raponja. I tada se, kao i u suradnji s dramatičarima Tahinom Mujičićem i Ninom Škrabeom, posvetio preispisivanju povijesti, unaprijed odustavši od pretenzija o historiografskom pravorijeku. Povijest je za Senkera priča koja se uvijek može preinačiti, ali i izmisliti. Dapače, (i) u *Puliseju* ju je izmislio, dopustivši da se u dramskom tekstu, među ostalim dramskim likovima, susretne James Joyce i Senkerov djed, osmišljen kao dramski lik mladoga mornaričkog dočasnika Karla, iako biografski podaci obojice to ne bi dopustili. Zato je i Senker, autoreferencijalno komentirajući svoj dramatičarski rad, još prije petnaestak godina istaknuo da kao pisac ima povlasticu ispraviti povijesne nepravde i nadoknaditi propuštene prigode, ali i kazališno oživiti Pulu.

Novoobjavljena Senkerova istarska trilogija još je jedan u nizu takvih pothvata. U *Istarskim prikazanjima* objavljena su tri dramska teksta: misterij *Istarske priče*, mirakul *Sanjari budućnosti* i moralitet *Sanjareva priča*. Sva tri teksta već su praižvedena, a režirao ih je Robert Raponja. U Teatru Fort Forno u Balama praižvedene su *Istarske priče* 2018. i *Sanjari budućnosti* 2019. godine, a posljednja je praižvedena *Sanjareva priča* 2023. u Gradskom kazalištu Požega u koprodukciji s osječkom Akademijom za umjetnost i kulturu. Za sve tri predstave glazbu je skladao Massimo Brajković, redoviti profesor na Muzičkoj akademiji u Puli. O poticajima za uprizorenje Senkerovih dramskih tekstova u proslavu knjige pišu dramatičar i redatelj. Naime, predstave su nastale kao dio turističke ponude Općine Bale koja je prepoznala važnost razvoja kulturnog turizma, a od države je dobila na korištenje staru austrougarsku utvrdu Fort Forno. Plinio Cuccurin idejni je pokretač i utemeljitelj Teatra, a odredio je i programsku orijentaciju teatra: uprizorenja novih kazališnih tekstova s temama iz prošlosti Istre, koja će rado pogledati i domaći i inozemni turisti. Stoga su *Istarska prikazanja* napisana ne samo na hrvatskom nego i na engleskom, talijanskom, njemačkom, francu-

skom, slovenskom, mađarskom, pa i latinskom jeziku. Posebnost je ove knjige, i njezina dodana vrijednost, što su na početnoj stranici otisnute digitalne poveznice preko kojih se mogu pogledati sve tri praižvedene predstave, što je neuobičajeno u hrvatskoj dramskoj nakladničkoj praksi, a iznimno je vrijedno svima koji nisu stigli pogledati predstave, ali i onima kojima će naša sadašnjost biti daleka prošlost (ako ih tehnološki razvoj ne prestigne).

Osim što često tematiziraju povijest upućujući na njezinu konstruiranost, dramski tekstovi Borisa Senkera konstruiraju i zavičaj(e), imajući u vidu ponajprije kazališnu izvedbu. Senker teatrolog i Senker dramatičar zaključili su da nema potpunijeg zamišljaja zavičaja od njegove izvedbe na kazališnoj pozornici. Tako je i istarsku trilogiju pisao za izvedbu, surađujući s redateljem Raponjom i skladateljem Brajkovićem, kao i sa svim ostalim sudionicima izvedbe. Zato su u formalnom smislu odabrana prikazanja kao provodni motiv, a tri scenarija protkana su brojnim kazališnopovijesnim doskočicama, ponajprije različitim kazališnim tehnikama koje je dramatičar zamislio kako bi prikazao povijest Istre i Pule i oljuštio naslage kulturnih identiteta koje su ostavile traga u njegovu zavičaju.

Misterij *Istarske priče* ili *Istrijanske štorije* prati povijest Bala i Istre u petnaest slika, od *Baljanskoga gmaza* preko, primjerice, slika *Histria... pacata est*, dramski razigrane slike *Prolaznici prohode*, u kojoj se dramatičar dotiče epizodnih pribivanja pojedinih povijesnih osoba koje su utjecale na kulturnu geografiju Bala, Istre i Hrvatske, „velike Bečke aukcije“ iz 1815. ili *Vedre apokalipse* austrougarskog razdoblja, pa sve do izgradnje utvrde Fort Forno i natjecanja *Do posljednjeg zbora XX. stoljeća*. Započevši Baljanskim jurskim parkom i prvim ljudima, Baljancima i Baljankama, potom Histrima, dramski tekst prati različita povijesna razdoblja i njihove dionike, uključujući i domaće stanovništvo i pridošlice, nerijetko osvajače. Kao što je za misterije u povijesti kazališta utvrđeno, i Sen-

kerove *Istarske priče* imaju svoje voditelje, a slike se izmjenjuju nalik na simultanu pozornicu, dovodeći tako u središte ne samo sadržaj nego i formu mirakula, istodobno teatralizirajući cijelu Istru. Započinjući s pretpovijesnim razdobljima, slike se sve brže smjenjuju, dosežući vrhunac izgradnjom utvrde Fort Forno 1904. te prikazom ratova, smjene vojski i ideologija u 20. stoljeću. U didaskalijama se za pojedine slike predviđaju, primjerice, lutkarsko kazalište na vodi, vojni mimohod, aukcija, *slapstick* i operetno kazalište. Jedan je od dojmljivijih prizora *La Serenissima II*, u koji je umetnuta *comedia dell'arte* s pripadajućim likovima.

U mirakulu *Sanjari budućnosti*, koji je napisan kao teatar u teatru, susreću se Voditelj (Sigmund Freud koji se 1914. zatekao na Brijunima) i Histrija koja mu na psihoterapiji pripovijeda svoje snove iz prošlosti Istre i o osobama koje su sudjelovale u gradnji njezina kulturnog identiteta. Mirakul se sastoji od *Prologa* i sedam slika naslovljenih prema snovima (*Kameni, Željezni, Tvrđi, Zvezdani, Rajski, Raspjevani* i *Nostalgični*), već prema tome kakve su ideje imali njihovi sanjari, jesu li gradili (pulsku Arenu, Slavoluk Sergijevaca, vojnu luku, utvrde), otkrivali zvijezde i nadijevali im imena, istraživali i uređivali Brijune, otvorili kasino i kazalište ili skladali. Sanjari budućnosti povijesne su ličnosti koje su zamišljale i oblikovale prosperitet Pule, a među njima su, primjerice, car Franjo I., arhitekt Pietro Nobile i carica Sisi, ali i Paula Preradović. Unuka Petra Preradovića nostalgично se pita o pripadnosti i zavičaju, a posredno i o nacionalnim granicama koje su, u Senkerovoj interpretaciji, doista zamišljene. Uveden je i Kor pastira istarskih, koji osporava i komentira ispri-povijedane snove utjelovljujući domaću zajednicu.

Moralitet *Sanjareva priča* u središte dovodi dvoje likova: Sanjara i Anđela. *Sanjareva priča* poetičan je, ali i satiričan prikaz osobnoga ljudskoga nastojanja da svijet učini boljim mjestom za život, prizivajući motiv Čistoga grada. U prologu je Sanjar obeshra-

bren jer mu nije uspjelo stvoriti Čisti grad, koji bi bio čist ne samo za njega nego za sve koji jesu i koji će biti njegovi stanovnici. Sanjaru se usprotivi Kor sedmorice pa on ne može ostvariti svoje ideje. Obeshrabrenog Sanjara susreće žena Anđeo i provodi ga kroz scenska sučeljavanja sedam vrlina i njihovih suprotnosti, sedam smrtnih grijeha: skromnost – oholost, darežljivost – škrtost, ljubav – bludnost, hvala – zavist, umjerenost – proždrljivost, blagost – gnjev te marljivost – lijenost. Oslanjajući se na tradiciju moraliteta od *Everymana* do Brechta, Senkerov moralitet uključuje i likove iz *comédie dell'arte*, kao i reprezentante suvremenosti, Političara novog kova, Influencera, Supertalent i kojekakve druge 'zvijezde' uvjerenе u vlastitu važnost i vrijednost. *Sanjareva priča* je putovanje uz neprekidnu borbu dobra i zla, vrline i poroka, a sve radi očuvanja snova i idealizma.

Histrija u *Sanjarima budućnosti* kaže: „Kad bismo sve sanjare zatvorili u ludnice, svijet bi potonuo u mrklu noć bez zvijezda. A ljudima trebaju zvijezde, svakom njegova da je slijedi.“ Dakle, snovi su, sudeći prema Senkerovim *Istarskim prikazanjima*, glavni uvjet ljudskoga opstanka na svijetu. Jedan Senkerov stariji kolega dramatičar napisao je da smo od snova saz-dani. Neka tako i ostane.